УДК 373.2
DOI https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.15

Кудрявцева О. А., Купріянова І. С.

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ СЕСІЛЬ ЛУПАН: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У сучасних умовах трансформації системи дошкільної освіти проблема гармонійного розвитку дитини набуває особливої актуальності та розглядається як один із пріоритетних напрямів державної освітньої політики. Орієнтація на всебічний розвиток особистості дитини з урахуванням її вікових, індивідуальних та психофізіологічних особливостей визначає зміст і спрямованість діяльності закладів дошкільної освіти, а також підходи до організації освітнього процесу в цілому.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку та визначити рівні гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку на констатувальному етапі педагогічного дослідження.

Розглянуто трактування дослідниками понять «розвиток», «гармонійний розвиток». Уточнено сутність поняття «гармонійний розвиток». Розглянуто підходи вчених до гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. Констатовано, що недостатньо розкритою залишається проблема гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

Описано констатувальний експеримент педагогічного дослідження, сутністю якого було виявлення стану гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Визначено критерії та показники гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку: фізичний критерій з показниками, емоційно-ціннісний критерій з показниками, пізнавальний критерій з показниками, мовленнєвий критерій з показниками, соціально-моральний критерій з показниками. Схарактеризовано рівні гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Запропонована методика діагностики для визначення ступеню прояву показників гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку. Представлено результати констатувального етапу дослідження, що довели доцільність проведення подальшої експериментальної роботи – формувального та контрольного (підтвердження результативності розробленої формувальної системи роботи) експериментів.

Ключові слова: *гармонійний розвиток, діти молодшого дошкільного віку, критерії, показники, рівні гармонійного розвитку, констатувальний експеримент.*

Особливої актуальності проблема гармонійного розвитку набуває у молодшому дошкільному віці, який є сенситивним періодом становлення емоційної сфери, пізнавальної активності, мовлення, рухової координації та первинної соціалізації. Саме в цьому віці закладаються основи позитивного ставлення дитини до пізнання, до себе й навколишнього світу, формується готовність до подальшого навчання та розвитку.

У комплексній програмі «Соняшник» зазначається, що її сутність розкривається у передачі певного обсягу всебічних знань етнічного, соціального, природного та предметного середовищ, в яких перебуває дитина та ознайомлюється згідно віку [5].

У Законі України «Про дошкільну освіту» наголошується на необхідності цілісного й всебічного розвитку дитини шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок і компетентностей [10].

У програмі «Освіта і піклування» вказується, що провідна ідея освітньої системи полягає в необхідності об’єднання зусиль педагогів, психологів, батьків, громадських організацій для забезпечення всебічного розвитку особистості та формування у дитини лідерських якостей, що сприяє успішній адаптації та є основою для безперервної освіти впродовж життя [9].

У програмі «Дитина» розкривається необхідність цілісного сприйняття дійсності у гармонійному поєднанні пізнавальних, етичних, естетичних, практичних мотивів взаємодії [3].

Проблемою гармонійного розвитку дітей дошкільного віку займалися наступні науковці: Л. Бобро, І. Гошева, Т. Завязун, Н. Кравчук, В. Кузьменко, О. Легеза, Ю. Нікітська, М. Новосад, Н. Пангелова, М. Роганова, А. Тарасюк, С. Третяк, А. Чаговець, Т. Яворська та інші.

Аналіз і синтез науково-педагогічної літератури показує, що вчені звертають увагу на деякі аспекти гармонійного розвитку дітей дошкільного віку. Але недостатньо дослідженою залишається проблема гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

Мета статті – теоретично обґрунтувати сутність гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку та визначити рівні гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку на констатувальному етапі педагогічного дослідження.

Л. Балим аргументує, що розвиток – якісні зміни, морфологічна диференціація тканин і органів, їхнє функціональне удосконалення [2, с. 4].

В. Кузьменко вважає, що дисгармонійний розвиток є таким, коли простежується надзвичайна вираженість одного з конструктів індивідуальності на тлі нівелювання іншого, прискорення одного аспекту розвитку дитини при уповільненні другого (прискорення соціально-етичного розвитку при уповільненні пізнавального тощо) [6].

Л. Бобро розуміє гармонійний розвиток як процес формування та зростання особистості протягом різних етапів життя, кожен з яких має свої специфічні риси [1, с. 35].

А. Чаговець розглядає гармонійний розвиток як єдиний процес цілісного розвитку, що позначається в багатоманітних, різноваріантних, індивідуальних виявленнях; у виробленні ціннісного ставлення, інтересу до музики; у накопиченні досвіду суб'єкта діяльності й вироблення поведінки в культурі; у створенні системи спеціальних педагогічних умов, за яких забезпечується становлення, саморозвиток і навчання дошкільника [11, с. 68].

М. Новосад, Н. Кравчук вважають, що гармонійно розвинена особистість дошкільника – результат інтеграції її рухових, когнітивних і соціально-моральних компонентів, які відповідають віковим нормам розвитку дитини на певному етапі онтогенезу [8, с. 133].

Узагальнення наукових підходів дозволяє стверджувати, що гармонійний розвиток дитини розглядається сучасними дослідниками як інтегрований процес, спрямований на забезпечення цілісності особистісного становлення.

Проаналізуємо підходи дослідників до гармонійного розвитку дітей дошкільного віку.

Т. Яворська пропонує використання оздоровчих інноваційних технологій, зокрема фітболгімнастики, для гармонійного розвитку дітей дошкільного віку [12].

Т. Завязун вважає доцільним використовувати ігрову діяльність для гармонійного розвитку дітей дошкільного віку, оскільки відстежується її вплив на розвиток мислення, почуттів, волі, формуванні стосунків з однолітками, становлення самооцінки й самосвідомості, формування уявлень про світ тощо [4, с. 94].

О. Левицька акцентує, що мистецтво є вирішальним фактором у процесі становлення гармонійної особистості, одним із засобів самореалізації особистості та способом вирішення життєвих труднощів сучасної людини [7].

Вважаємо найбільш дієвим засобом гармонійного розвитку у дітей молодшого дошкільного віку систему роботи з елементами технології Сесіль Лупан.

Експериментальне дослідження проблеми гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку проводилося на базі Одеського закладу дошкільної освіти «Ясла-садок» № 267 комбінованого типу Одеської міської ради (Одеський ЗДО № 267). У дослідженні взяли участь 40 дітей молодшого дошкільного віку. Критерії та показники гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку:

Фізичний розвиток: Загальний стан здоров'я дитини (рівень витривалості, активність упродовж дня, схильність до хвороб); уявлення про власний організм (знання частин тіла та їх основних функцій); розвиток основних рухових умінь і навичок (ходьба, біг, стрибки, лазіння); самостійність у руховій діяльності (виконання рухів без постійної допомоги дорослого); мотивація до рухової активності (позитивне ставлення до рухливих ігор, бажання брати участь у фізичній діяльності).

Емоційно-ціннісний розвиток: Позитивний емоційний фон (переважання позитивних емоцій у повсякденній діяльності); здатність до емоційного реагування (адекватність емоційних реакцій на події та взаємодію з іншими); емоційна стабільність (здатність швидко заспокоюватися після збудження); елементарні прояви емпатії (співпереживання, емоційний відгук на стан іншого).

Пізнавальний розвиток: Обсяг знань про довкілля (уявлення про предмети, явища, найближче соціальне оточення); інтерес до пізнання навколишнього світу (прагнення ставити запитання, досліджувати); допитливість; розвиток уваги та пам'яті; елементарні мисленнєві операції (порівняння, узагальнення, класифікація); участь у предметно-дослідницькій діяльності.

Мовленнєвий розвиток: Активний словниковий запас; використання мовлення у спілкуванні з дорослими й однолітками; здатність до побудови простих висловлювань; розуміння зверненого мовлення.

Соціально-моральний розвиток: Елементарні уявлення про моральні якості (доброзичливість, справедливість, співпраця); уміння взаємодіяти з однолітками та дорослими; дотримання соціальних правил; прояви самостійності; готовність до спільної діяльності.

Для оцінювання рівня розвитку кожного показника використовувалася розроблена триступенева бальна шкала оцінювання: 3 бали – прояв показника повний, розкриваються усі характеристики; 2 бали – прояв показника достатній, характеристики розкриваються частково; 1 бал – прояв показника обмежений, характеристики майже не розкриваються.

Було розроблено наступну систему оцінювання показників гармонійного розвитку молодших дошкільників: високий рівень: від 72 до 49 балів, середній рівень: від 48 до 23 балів, низький рівень: від 24 до 1 балів.

До високого рівня гармонійного розвитку належать діти молодшого дошкільного віку, у яких: загальний стан здоров'я відповідає нормі (витривалі, активні упродовж дня, схильність до хвороб низька); є повне уявлення про власний організм (добре знають частини тіла та їх основні функції); добре розвинені основні рухові уміння і навички (ходьба, біг, стрибки, лазіння); наявна повна самостійність у руховій діяльності (виконують рухи без постійної допомоги дорослого); є мотивація до рухової активності (дуже позитивно ставляться до рухливих ігор, бажають брати участь у фізичній діяльності). Наявний позитивний емоційний фон (переважають позитивні емоції у повсякденній діяльності); здатні до емоційного реагування (наявні адекватні емоційні реакції на події та взаємодію з іншими); емоційно стабільні (здатні швидко заспокоюватися після збудження); наявні прояви емпатії (співпереживання, емоційний відгук на стан іншого). Є повний

обсяг знань про довкілля (правильне уявлення про предмети, явища, найближче соціальне оточення); стійкий інтерес до пізнання навколишнього світу (прагнення ставити запитання, досліджувати); допитливість; добре розвинені увага та пам’ять; добре розвинені мисленнєві операції (порівняння, узагальнення, класифікація); часто беруть участь у предметно-дослідницькій діяльності.

Є збагачений словниковий запас; використовують мовлення у спілкуванні з дорослими й однолітками; здатні до правильної побудови простих висловлювань; добре розуміють звернене мовлення. Наявні правильні уявлення про моральні якості (доброзичливість, справедливість, співпрацю тощо); добре уміють взаємодіяти з однолітками та дорослими; завжди дотримуються соціальних правил; проявляють самостійність; готові до спільної діяльності.

До середнього рівня гармонійного розвитку належать діти молодшого дошкільного віку, у яких: загальний стан здоров’я переважно відповідає нормі (витривалі, активні упродовж дня, але іноді можуть втомлюватися, хворіють декілька разів на рік); є достатнє уявлення про власний організм (знають частини тіла та їх основні функції, але іноді потребують нагадування); розвинені основні рухові уміння і навички (ходьба, біг, стрибки, лазіння); наявна самостійність у руховій діяльності, але іноді потрібна невелика допомога дорослого; є мотивація до рухової активності, але вона може проявлятися вибірково чи залежно від настрою (позитивно ставляться до деяких рухливих ігор, бажають брати участь у фізичній діяльності, але іноді необхідне заохочення). Наявний позитивний емоційний фон (переважають позитивні емоції у повсякденній діяльності); здатні до емоційного реагування (емоційні реакції на події та взаємодію з іншими не завжди адекватні); емоційно стабільні, але іноді необхідна підтримка педагога (здатні заспокоюватися після збудження); прояви емпатії вибіркові (співпереживання, емоційний відгук на стан іншого залежать від настрою).

Є достатній обсяг знань про довкілля (правильне уявлення про деякі предмети, явища, найближче соціальне оточення); частковий інтерес до пізнання навколишнього світу (прагнення вибірково ставити запитання, досліджувати); допитливість; розвинені увага та пам’ять, але іноді можуть відволікатися чи плутати; розвинені мисленнєві операції (порівняння, узагальнення, класифікація), але іноді потрібна незначна допомога вихователя; беруть участь у предметно-дослідницькій діяльності, коли є бажання. Є добрий словниковий запас; не завжди використовують мовлення у спілкуванні з дорослими й однолітками; здатні до правильної побудови простих висловлювань, але можуть помилятися; розуміють звернене мовлення. Наявні часткові уявлення про моральні якості (доброзичливість, справедливість, співпрацю тощо); уміють взаємодіяти з однолітками та дорослими, але іноді потрібна підтримка; дотримуються соціальних правил, але іноді потребують нагадування; проявляють самостійність; готові до спільної діяльності.

До низького рівня гармонійного розвитку належать діти молодшого дошкільного віку, у яких: загальний стан здоров’я майже не відповідає нормі (мляві, пасивні упродовж дня, часто можуть втомлюватися, хворіють багато разів на рік, мають хронічні захворювання); є обмежене уявлення про власний організм (майже не знають частини тіла та їх основні функції, часто потребують підказки); слабо розвинені основні рухові уміння і навички (ходьба, біг, стрибки, лазіння); майже не наявна самостійність у руховій діяльності, потрібна велика допомога дорослого; практично відсутня мотивація до рухової активності (негативно ставляться до більшості рухливих ігор, майже не бажають брати участь у фізичній діяльності, необхідне заохочення).

Наявний негативний емоційний фон (переважають негативні емоції у повсякденній діяльності); здатні до емоційного реагування (емоційні реакції на події та взаємодію з іншими переважно не адекватні); майже емоційно не стабільні (здатні заспокоюватися після збудження тільки після тривалої підтримки педагога та однолітків); прояви емпатії майже відсутні (співпереживання, емоційний відгук на стан іншого відбуваються дуже рідко). Є обмежений обсяг знань про довкілля (помилкове уявлення про більшість предметів, явища, найближче соціальне оточення); нестійкий інтерес до пізнання навколишнього світу (прагнення ставити запитання, досліджувати майже не фіксується); допитливість майже не проявляється; увага та пам’ять розвинені частково, часто можуть відволікатися чи плутати; мисленнєві операції розвинені частково (порівняння, узагальнення, класифікація); майже не беруть участь у предметно-дослідницькій діяльності.

Є обмежений словниковий запас; не завжди використовують мовлення у спілкуванні з дорослими й однолітками; майже не здатні до правильної побудови простих висловлювань, часто можуть помилятися; розуміють звернене мовлення. Наявні обмежені уявлення про моральні якості (доброзичливість, справедливість, співпрацю тощо); практично не уміють взаємодіяти з однолітками та дорослими, потрібна значна підтримка; майже не дотримуються соціальних правил, часто потребують нагадування; практично не проявляють самостійність; майже не готові до спільної діяльності.

Розроблена система діагностики передбачає комплексне оцінювання рівня гармонійного розвитку дитини та поєднує такі методи дослідження: 1) авторська система діагностики фізичного розвитку (теоретична основа: підходи О. Кононко, Н. Пангелової, В. Кузьменко): рухливі вправи: «Пройди по доріжці», «Прокоти м’яч до цілі», «Пролізь у тунель»; рухлива гра «Перестрибни струмок», систематичне педагогічне спостереження, аналіз медичних карт; 2) авторська система діагностики емоційно-ціннісного розвитку (теоретична основа: підходи Т. Піроженко, Т. Дуткевич): педагогічне спостереження, спеціально організовані ігрові ситуації («Що відчуває герой?», «Допоможи другу», «Спільна гра»); 3) авторська система діагностики пізнавального розвитку (теоретична основа: підходи І. Дичківської, Т. Піроженко): ігрові завдання: «Знайди

такий самий», «Що зайве?», «Запам'ятай і назви», «Досліди предмет»; педагогічне спостереження; 4) авторська система діагностики мовленнєвого розвитку (теоретична основа: підходи О. Кононко, Ю. Косенко, Ю. Нікітської): індивідуальна бесіда з дитиною, виконання мовленнєвих завдань («Назви предмет», «Що відбувається на картинці?», «Виконай інструкцію», «Склади речення»), спостереження за мовленнєвою активністю; 5) авторська система діагностики соціально-морального розвитку (теоретична основа: підходи Т. Піроженко, Т. Дуткевич): спостереження за поведінкою дітей під час спільної діяльності, виконання ігрових завдань («Разом граємо», «Добре чи погано», «Допоможи товаришу», «Правила групи»).

Під час констатувального етапу педагогічного дослідження отримані такі результати: в групі № 1 наявно: 4 дітей з високим рівнем гармонійного розвитку (20%), 10 дітей з середнім рівнем (50%), з низьким рівнем – 6 дітей (30%); в групі № 2: з високим рівнем – 6 дітей (30%), 10 дітей з середнім рівнем (50%), з низьким – 4 дітей (20%).

Висновки. Відповідно, експериментальною групою обрана молодша група № 1, оскільки там більше дітей з низьким рівнем гармонійного розвитку та менше з високим. Група № 2 обрана як контрольна, оскільки там трохи кращі результати. Перспективою подальшого дослідження є розробка дієвої системи формувальної роботи з оптимізації гармонійного розвитку дітей молодшого дошкільного віку та перевірка її ефективності.

Використана література:

1. Бобро Л. В. Ознайомлення дітей дошкільного віку із соціумом як важлива складова гармонійного розвитку особистості. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. 2025. № 1. С. 35–40. DOI: 10.31654/2663-4902-2025-PP-1-35-40.
2. Вікові особливості розвитку дитини / упорядн. Л. Балим. Київ: О. Москаленко, 2010. 20 с.
3. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років / кер. проєкту О. П. Турунцев; авт. кол.: Г. В. Бєлєнька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін.; наук. ред. О. А. Половіна, І. В. Кондратець. Київ: Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2025. 428 с.
4. Завязун Т. В. Вплив ігрової діяльності на всебічний розвиток дитини-дошкільника. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. Вип. 64. С. 93–96.
5. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2023. 210 с.
6. Кузьменко В. У. Гармонійний та дисгармонійний типи розвитку індивідуальності дошкільника. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*. 2021. № 4. С. 137–140. DOI: 10.5281/zenodo.4966147.
7. Левицька О. Мистецтво як засіб гармонійного розвитку та соціалізації особистості. *Нові технології навчання*. 2020. № 93. С. 145–150.
8. Новосад М. С., Кравчук Н. П. Формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах закладу дошкільної освіти і сім'ї*: матеріали ІІІ Всеукр. наук.-практ. конф., 25 листоп. 2021 р. Умань: Візаві, 2021. С. 131–134.
9. Програма освіти дітей раннього та дошкільного віку «Освіта і піклування» / В. А. Воронов та ін. Київ: ФОП В. Б. Ференець, 2021. 130 с.
10. Про дошкільну освіту: Закон України від 6 черв. 2024 р. № 3788-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (дата звернення: 13.01.2026).
11. Чаговець А. І. Гармонійне виховання дітей 4-6 років у культурно-освітньому просторі дошкільного навчального закладу: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т імені Володимира Даля. Київ, 2019. 453 с.
12. Яворська Т. Є. Гармонійний розвиток дитини дошкільного віку в процесі використання оздоровчих інноваційних технологій. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5 (38). С. 300–303.

References:

1. Bobro L. V. (2025) Oznaiomlennia ditei doshkilnoho viku iz sotsiumom yak vazhlyva skladova harmoniinoho rozvytku osobystosti [Familiarization of preschool children with society as an important component of harmonious personality development]. *Naukovi zapysky NDU im. M. Hoholia*, 1, S. 35–40. DOI: 10.31654/2663-4902-2025-PP-1-35-40. [in Ukrainian].
2. Balym L. (2010) Vikovi osoblyvosti rozvytku dytyny [Age-related features of child development]. Kyiv: O. Moskalenko. 20 s. [in Ukrainian].
3. Bielienka H. V., Bohinich O. L., Vertuhina V. M. (2025) Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv [Child: Educational program for children from two to seven years old]. Kyiv: Kyiv. stolych. un-t im. B. Hrinchenka. 428 s. [in Ukrainian].
4. Zaviazun T. V. (2018) Vplyv ihrovoi diialnosti na vsebichnyi rozvytok dytyny-doshkilnyka [Influence of gaming activity on comprehensive development child-preschooler]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 64, S. 93–96. [in Ukrainian].
5. Kaluska L. V. (2023) Kompleksna prohrama rozvytku, navchannia ta vykhovannia ditei doshkilnoho viku «Soniashnyk» [Comprehensive program for the development, education and upbringing of preschool children «Sunflower»]. Ternopil: Mandrivets. 210 s. [in Ukrainian].
6. Kuzmenko V. U. (2021) Harmoniinyi ta dysharmoniinyi typy rozvytku indyvidualnosti doshkilnyka [Harmonious and disharmonious types of development of the preschooler's personality]. *Innovatsiini tekhnolohii v doshkilnii osviti*, 4, S. 137–140. DOI: 10.5281/zenodo.4966147 [in Ukrainian].
7. Levytska O. (2020) Mystetstvo yak zasib harmoniinoho rozvytku ta sotsializatsii osobystosti [Art as a means of harmonious development and socialization of the individual]. *Novi tekhnolohii navchannia*, 93, S. 145–150. [in Ukrainian].
8. Novosad M. S., Kravchuk N. P. (2021) Formuvannia harmoniino rozvynenoi osobystosti dytyny doshkilnoho viku v protsesi fizychnoho vykhovannia [Formation of a harmoniously developed personality of a preschool child in the process of physical education]. *Psychological and pedagogical support for the development of a child's personality in the conditions of a preschool educational institution and family*: materials of the III All-Ukrainian scientific and practical conference. Uman: Vizavi. S. 131–134. [in Ukrainian].

9. Voronov V. A., Kovalchuk K. V., Pikanova N. V., Reipolska O. D., SysoievaS. O., Stankevych K. Yu. (2021) Prohrama osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku «Osvita i pikluvannia» [Early Childhood and Preschool Education Program «Education & Care»]. Kyiv: FOP V. B. Ferenets. 130 s. [in Ukrainian].
10. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy [On preschool education: Law of Ukraine] № 3788-IX. (2024). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text (data zvernennia: 13.01.2026). [in Ukrainian].
11. Chahovets A. I. (2019) Harmoniine vykhovannia ditei 4-6 rokiv u kulturno-osvitnomu prostori doshkilnoho navchalnoho zakladu [Harmonious upbringing of 4-6-year-old children in cultural-educational space of PEI (preschool educational institution)]. Kyiv: Skhidnoukrainskyi natsionalnyi universytet imeni Volodymyra Dalia. 453 s. [in Ukrainian].
12. Yavorska T. Ye. (2013) Harmoniinyi rozvytok dytyny doshkilnoho viku v protsesi vykorystannia ozdorovchykh innovatsiinykh tekhnolohii [The harmonious development of children of preschool age in the use of health of innovative technologies]. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*, 5 (38), S. 300–303. [in Ukrainian].

O. Kudriavtseva, I. Kupriianova. Harmonious development of children of younger preschool age using Cecile Lupan technology: theoretical and practical aspects

In the modern conditions of the transformation of the preschool education system, the problem of the harmonious development of the child is gaining particular relevance and is considered one of the priority areas of state educational policy. Orientation to the comprehensive development of the child’s personality, taking into account his age, individual and psychophysiological characteristics, determines the content and direction of the activities of preschool educational institutions, as well as approaches to the organization of the educational process as a whole.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the essence of the harmonious development of children of preschool age and to determine the levels of harmonious development of children of younger preschool age at the ascertaining stage of pedagogical research.

The interpretation of the concepts of «development» and «harmonious development» by researchers is considered. The essence of the concept of «harmonious development» is clarified. The approaches of scientists to the harmonious development of children are considered. It is stated that the problem of the harmonious development of children of younger preschool age remains insufficiently revealed.

An ascertaining experiment of pedagogical research is described, the essence of which is to identify the state of harmonious development. The criteria and indicators of the harmonious development of children of younger preschool age are determined. The levels of harmonious development are characterized. A diagnostic method is proposed to determine the degree of manifestation of indicators of harmonious development in children of younger preschool age. The results of the ascertaining stage of the study are presented, which proved the feasibility of conducting further experimental work – formative and control (confirmation of the effectiveness of the developed formative system of work) experiments.

Key words: *harmonious development, children of younger preschool age, criteria, indicators, levels of harmonious development, ascertaining experiment.*

Дата першого надходження статті до видання: 27.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.05.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0